

Remiss av betänkandet Kunskap för alla

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågors yttrande utgår från regeringens mål att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen samt från regeringens mål att förbättra villkoren för det civila samhället.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, MUCF, har utifrån politikområdena ovan följande synpunkter angående utformningen av förslaget.

4.1 Utbildningens innehåll och undervisningens genomförande

MUCF ser med oro på att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer, samt hedersrelaterat våld och förtryck, föreslås tas bort från läroplanens inledande delar och bara finnas kvar i vissa, ett färre antal, kursplaner. Eftersom det blir färre ämnen än tidigare där frågorna behandlas, riskerar eleverna att få en smalare och mindre djup kunskap.

Betänkandet föreslår att ansvaret för dessa frågor flyttas till lokal nivå, vilket kan skapa större frihet för skolorna. Men det innebär också en tydlig risk: undervisningen kan variera kraftigt – eller till och med utebli – beroende på hur skolorna väljer att arbeta med området. Utan ett tydligt statligt krav finns en risk att ansvaret blir otydligt, särskilt eftersom rektorns särskilda ansvar föreslås tas bort.

MUCF anser att om sexualitet, samtycke och relationer endast regleras i kursplaner, och inte i läroplanens övergripande styrdokument, förloras tydlighet och samordning. Särskilt om kursplanerna är otydliga eller om lärare saknar utbildning och stöd, finns en stor risk att undervisningen blir svag eller försvinner helt.

MUCF menar också att undervisning om dessa frågor kräver särskild kunskap. Det handlar om att kunna diskutera normer, jämställdhet, hbtqi-frågor, porr, och hedersrelaterade frågor på ett kvalificerat och trovärdigt sätt. Om skolorna saknar sådan kompetens kommer elevernas kunskaper att variera kraftigt mellan skolor – vilket innebär en stor risk för bristande likvärdighet.

Sammanfattningsvis bedömer MUCF att kunskapsområdet riskerar att få minskad prioritet om helhetsperspektivet och det ämnesövergripande arbetet riskerar gå förlorad.

Det är särskilt allvarligt i en tid när många rapporter visar att unga tjejer utsätts för sexuella trakasserier och övergrepp. Sexualitet, samtycke och relationer är ett kunskapsområde som är avgörande för att motverka detta. Om området bara inkluderas som en liten del i andra ämnen, finns en risk att det trängs undan av andra kursmål och att det inte prioriteras av rektorer eller lärare.

4.2 Elevers delaktighet

MUCF välkomnar ambitionen i utredningen att skapa tydligare och mer sammanhållna läroplaner med fokus på grundläggande kunskaper. Samtidigt ser vi behov av att uppmärksamma och ytterligare förstärka de delar som rör skolans demokratiuppdrag, ungas inflytande, och elevernas psykiska hälsa. Vi menar att skolan bör förena kunskapsfokus med ett starkt elevperspektiv. Utredningen föreslår att skrivningar om elevers och vårdnadshavares inflytande ska minska för att tydliggöra lärarens ansvar. MUCF vill här framhålla att ungas inflytande i skolan är en rättighet enligt FN:s barnkonvention och en central del av skolans demokratiuppdrag. MUCF anser att elevinflytande bör ses som ett verktyg för lärande, motivation och ansvarstagande.

Det finns också risk att ökade skillnader uppstår. Elever från socioekonomiskt utsatta grupper, där skolan ofta är den viktigaste platsen för att lära sig demokratiska färdigheter, riskerar att påverkas mest. Begränsad delaktighet kan minska deras möjlighet till framtida samhällsengagemang.

Förslaget innebär ett minskat fokus på individualisering till förmån för mer styrd undervisning. MUCF delar behovet av struktur och vill samtidigt peka på att behovet av att systemet för stödinsatser även fortsatt måste vara förmöget att möta olika elevers behov och att rätten till anpassad undervisning för elever med funktionsnedsättning fortsatt säkerställs i praktiken.

5.5.4 Samhällskunskap

I betänkandet beskrivs att elever ska öva på att delta i ett öppet meningsutbyte om samhällsfrågor och att de ska få undervisning om politiska ideologier (s. 374). MUCF föreslår att skrivningarna förstärks om att det är viktigt att få öva på demokratiskt deltagande dels genom deltagande i *Skolval*, dels genom att regelverket kring skolbesök ses över i syfte att öka förutsättningarna för politiska partier, deras ungdomsförbund och civilsamhällesorganisationer att besöka skolor.

Angående Skolval har MUCF återkommande visat att det är viktigt för unga att möta politiker och att öva på ett demokratiskt deltagande på riktigt. Skolval är en demokratiseringsprocess som främjar elevers möjlighet att delta i samhället och politiska processer, genom att öka de ungas kunskap om demokrati och valförfarande. Skolval bidrar till att utjämna skillnader i såväl skolors deltagande som ungas demokratikunskaper, särskilt i områden med lägre valdeltagande och bland unga med funktionsnedsättningar. Det är ett konkret verktyg i skolans värdegrundsarbete, där elever

ges möjlighet att lära *om*, *genom* och *för* demokrati. Skolpersonal upplever, enligt MUCF:s undersökningar, att deras roll i arbetet med demokrati stärks. Det stärker även ungas kritiska tänkande, demokratiska självförtroende och känsla av att den egna rösten räknas, vilket är centralt för ett jämlikt och inkluderande samhälle där alla unga får del av kunskap på lika villkor.

Kunskapen om demokratiskt deltagande är särskilt viktigt då det finns stora skillnader i valdeltagande i våra allmänna val mellan unga beroende på de socioekonomiska förutsättningarna i området de bor i. I riksdagsvalet 2022 minskade andelen unga som röstade, från 86 till 83 procent. Därför bör skolval vara en naturlig del av skolans demokratiarbete.

9.2.1 Kunskaper om totalförsvaret och Nato ska skrivas in i kursplanerna i samhällskunskap

Betänkandets budskap är att läroplanerna ska vara aktuella i tiden. Totalförsvaret och Nato är komplexa frågor som kräver en nyanserad behandling. I vissa delar bör det tillföras tydligare skrivningar i samhällskunskapskurserna om det civila samhällets roll i civil beredskap och totalförsvaret. Det civila samhället är just den balans som kan behövas i ämnesinnehållet. Betänkandets skrivningar kring totalförsvaret och Nato bör kompletteras med skrivningar om vad det civila samhället är och vilken betydelse det har för totalförsvaret. Civilsamhällets organisationer, såsom Frivilliga försvarsorganisationer (FFO), olika samfund så exempelvis Svenska kyrkan eller andra organisationer som exempelvis hembygdsföreningar, spelar en roll för den civila beredskapen vilket stärker totalförsvaret. Det civila samhället har förmågan att mobilisera resurser och kapacitet i tider av kris och krig och de kan mobilisera och koordinera volontärer, ordna sovplatser, med mera och ge röst åt och stöd till de mest sårbara och utsatta i samhället.

Slutligen välkomnar MUCF att utredningen uppmärksammar ungas psykiska hälsa men myndigheten ser ett behov av tydligare formuleringar i läroplanernas inledande delar för att skolan fullt ut ska kunna verka som en hälsofrämjande arena. MUCF bedömer att läroplanen tydligt bör beskriva skolans ansvar att främja psykisk hälsa, inte enbart hantera ohälsa. Det är viktigt att läroplanerna lyfter vikten av social gemenskap, trygg skolmiljö och elevinflytande som skyddsfaktorer. Vidare bör de inkludera särskilt utsatta grupper, till exempel unga med funktionsnedsättningar, i formuleringar om likvärdig utbildning samt uppmuntra samverkan med civilsamhället för att stärka ungas välbefinnande.

MUCF bedömer att läroplanens inledning kan innehålla följande skrivning:

"Skolan har ett ansvar att främja elevernas psykiska hälsa genom en trygg, inkluderande och meningsfull lärmiljö där eleverna utvecklar strategier för välbefinnande och lärande."

I detta ärende har vikarierande generaldirektör Stefan Holmgren beslutat. Utredare Victoria C Wahlgren har varit föredragande. Remissamordnare Kenneth Condrup har deltagit i den slutliga beredningen av ärendet.

Stefan Holmgren
Vikarierande generaldirektör

Victoria C Wahlgren
Utredare